

A német lakosság a szeghegyi kommunista gyűjtő- és munkatáborban

A TÁBORALAPÍTÁSHOZ VEZETŐ ÚT

1941 elején a Jugoszláv Királyságban 540 000 német élt. A kommunisták 1943. november 21-én a boszniai Jajce helységben az ún. AVNOJ-ülésem rendeletet hoztak, amelyet később röplapként osztogattak. Ez állt benne:

„1) A Jugoszláviában élő német kisebbség minden tagja automatikusan elveszíti jugoszláv állampolgárságát, továbbá összes polgári és nemzetiségi jogait.

2) Minden német etnikumú személy teljes ingó és ingatlan vagyona államosítottként tekintendő és állami tulajdonná válik.

3) A jugoszláviai németek nem kérhetnek és nem gyakorolhatnak semmilyen jogot, és tilos jogi vagy személyi védelmet kérniük a bíróságoktól vagy intézményektől.”

Ez a rendelet, amelyet a kommunista vezetők egyike, Moša Pijade írt alá, szolgált alapul a kommunisták ideiglenes hatalmi szervének, azaz az AVNOJ-nak az 1944. november 21-én Belgrádban meghozott rendeletéhez, amellyel elrendelték a német nemzetiségűek teljes vagyonának az államosítását, valamint kollektív megbüntetésüket.

A jugoszláviai németek kollektív bűnösségéről vallott kommunista nézeteket jól példázza az ún. Vajdasági Népfelszabadító Főbizottság kiáltványa, amelyben többek között ez áll: „A volksdeutscher lakosság, amely kollektíven a német fasizmus szolgálatában állt, nem érdemli meg, hogy helye legyen országunkban.” Ez teljes egészében azt az irányzatot képviselte, amelyről Josip Broz beszélt 1945 januárjában az Antifasiszta Ifjúság Kongresszusán: „A németek nem érdemelték meg, hogy hazánkban éljenek, és mindet ki fogjuk telepíteni.” Az AVNOJ határozatai, az ilyen és ehhez hasonló kiáltványok, beszédek hamis jogcímet szolgáltattak, és a legalitás látszatát keltették Jugoszláviában a gyilkoláshoz, a németek feletti népiirtáshoz, elüldözésükhöz, kifosztásukhoz, abban

az országban, amelyben a kommunisták jutottak hatalomra.

A TÁBOR LÉTREHOZÁSA

A kommunisták 1944.10.17-én vezették be a katonai közigazgatást a Bánság, Bácska és Baranya területén, parancsnokává pedig Ivan Rukavinát nevezték ki, aki a magukat partizánoknak nevező felfegyverzett kommunista alakulatokban vezérőrnagyi ranggal rendelkezett. Már másnap határozat született arról, hogy minden németet táborokba kell zárni.

A németek számára a Vajdaságban 41 tábort hoztak létre, amelyekbe gyermekeket, nőket, öregeket és beteget zártak be. A katonai közigazgatás 103 napig tartott és ez alatt az idő alatt az ún. intelligencia-akció keretében a lehető legbestiálisabb módon mintegy 9000 németet gyilkoltak le mindenféle bírósági vagy jogi eljárás nélkül. A német irodalom ezeket az eseményeket 1944 véres ősze elnevezéssel dolgozta fel.

A Vajdaságot a katonai közigazgatás idején körzeti és területi egységekre osztották, a falvakban pedig katonai állomásokat hoztak létre. Megalakultak a Munkaszolgálati és Tábori Osztályok. A vajdasági koncentrációs táborok parancsnoka a Népvédelmi Osztály főnöke, Vid Dodik volt (a Népvédelmi Osztály a kommunista rendőrség szervezete volt, Odeljenje za zaštitu naroda, azaz rövidítve OZNA). Az országos Ozna főnöke Aleksandar Ranković, a Jugoszláv Kommunista Párt titkára volt.

A SZEGHEGYI GYŰJTŐTÁBOR

(1944 novembere – 1946 szeptembere)

SZEGHEGY ezen a néven először 1543-ban szerepel, a kommunisták pedig 1947-ben változtatták Lovćenacra. Ez a falu Bácskában található, Szabadkától 45 kilométerre. Szeghegyre a németek 1786-ban települtek. Az 1900-as adatok szerint 4936 lakosa volt. Ebből 4622 német, 271 magyar. A vallási megoszlás szerint 4622 lutheránus, 172

katolikus és 120 református volt a faluban, amelyben 918 házat tartottak nyilván. A lakosság egy része 1944 októberében, még a Vörös Hadsereg megérkezése előtt elhagyta a falut.

Mintegy 2200 lakos a saját falujában lett táborlakó, mivel a partizánok megérkezése után, akik a Vörös Hadsereget követően érkeztek a faluba, Szeghegyet táborrá változtatták a németek számára. Szeghegy német származású lakói, összesen 3225-en, akik nem hagyták el a falut, 1944 őszén a kommunista hatalom alá kerültek. Közülük 197-et a Szovjetunióba szállítottak kényszermunkára. Közöttük 135 nő és 62 férfi volt. A táborokban a szeghegyiek közül 79 gyereket, 504 nőt és 346 férfit öltek meg. 1944 novemberétől a táborok 1946 őszén történt felszámolásáig több ezer német civilt tartottak fogva Szabadka, Bajmok és Topolya környékéről, illetve más bácskai településekről. A Szabadkai Körzeti Parancsnokság 1945 februárjából származó nyilvántartása szerint akkoriban a táborban 2199 német volt Szeghegyről, 362 Bajmokról, Pacsérről és Cservenkáról, 1308 bukovinai (csángó) magyar, 27 boszniai magyar, 26 antikommunista orosz, továbbá 1200 német Bácsfeketehegyről, Zentáról stb. Összesen 5124-en voltak a táborban. 1945. augusztus 18-án az adatok szerint 6531 embert tartottak fogva a táborban.

A megdöbbentő adatok szerint a szeghegyi foglyok 27 százalékát 16 éven aluli gyerekek alkották. Szörnyű sorsuk volt. Ritkán és kevés élelmet kaptak, és szándékosan nem adtak nekik sót, ami szörnyű szenvedést okozott és a gyerekek halálához vezetett. Csak 1945. július 11-e és 30-a között 20 gyerek halt meg.

A táborlakók 5-kor, gyakran meg 4 órakor keltek, és verések, bántalmazások közepette kellett dolgozniuk egészen 19 óráig. A takarodó 21 órakor volt. A táborlakókat gyakran éjjel is felsorakoztatták, és a tél kelős közepén vagy szakadó esőben órákon át tartottak létszámenőrzést. A fiatal német nőket megerőszakolták, szexuálisan megalázták. Mindenki, aki a táborba érkezett, le kellett hogy adja gyűrűjét, fülbevalóját, óráját és pénzét. Aki esetleg nem volt elég gyors, annak a füléből a partizánok egyszerűen kitépték a fülbevalót. Azoktól az anyáktól, akiknek kisbabájuk volt, elvették a babakocsit, sőt még az utolsó pelenkát is. A németek kifosztásáról mi sem tanúskodik jobban, mint az a tény, hogy Szeghegyen a partizánok 43 házat alakítottak át raktárrá,

amelyekben a németektől elrabolt értékeket helyezték el.

A szeghegyi táborparancsnokok a következők voltak: 1945 augusztusáig Stevan Gal, majd Đura Cujzek, Mirko Grulović, utánuk pedig 1945 januárjáig ismét Stevan Gal. Őelőtte - a túlélő táborlakók szerint - egy fiatal pszichopata partizán volt, aki parancsnok-helyettesként mutatkozott be, s aki előszeretettel bántalmazta a fiatal német nőket, vagy üvöltözve verte, szidta, köpködte az idős asszonyokat. Néha annyira magával ragadta a hév az idős és fiatal nők bántalmazásakor, hogy eszelősségében egyszerűen elájult a tábor kellős közepén.

1945 áprilisában Szeghegyről 70 gyermeket, 12–16 év közöttieket szállítottak át a németek számára fenntartott zimonyi táborba. Az év novemberében közülük már csak öten voltak életben. A nők egy csoportját arra kényszerítették, hogy gyalog menjenek Szeghegyről Mitrovicára és Ilokra. Aki útközben a kimerültségtől elesett, azt ott helyben agyonlőtték és az út mentén elásták.

Szeghegyen a gyermekek és az idősek számára létrehoztak egy úgynevezett kórházat. 1945 decemberében ezen a kintóhelyen mintegy 300 személyt tartottak, étel és gyógyszerek nélkül. Karácsony előtt megvonták tőlük az ételt és megtiltották, hogy fűtsenek. Ebben a cinikus kórháznak nevezett részlegben szinte mindenki meghalt az éhezés és a hideg következtében.

Működött a rab munkaerőpiac. A kommunisták a táborlakókat munkára bérbé adták a környékbeli lakosoknak. Egy napra 40 akkori dinár, egész hónapra 1500 dinár volt az áruk.

Szeghegy gyűjtő- és munkatábor is volt egyben. Azokat, akik a kimerültségtől vagy betegség miatt munkára alkalmatlanná váltak, valamint a kisgyermeket és a kisbábás anyákat átküldték a gádori és a Zombor mellett kruševljei haláltáborokba. Gádorban 8500, Kruševljeban pedig legkevesebb 3500 német veszett oda. A haláltranszportokat Szeghegyről Gádor irányába nyitott marhaszállító vagonokban szervezték meg.

A szeghegyi tábor 1946 szeptemberében számolták fel, mert megkezdődött a kolonisták betelepítése, elsősorban Montenegróból. A munkaképes táborlakókat Szabadkára, a Csantavéri

útra szállították át, ahonnan kényszermunkára osztották be őket.

A többi vajdasági tábort 1948 márciusában számolták fel. A mintegy 200 000 jugoszláviai németből, akik 1944-ben bevárták a partizánokat, a legszerényebb becslések szerint is mintegy 70 000 civil nem élte túl a kommunista táborokat, a tömegmészárlásokat és a bántalmazásokat. Vannak források, amelyek a kommunista terror több mint 100 000 civil német áldozatáról tudnak. A jugoszláviai németekkel szemben a kommunista hatalom 1944 és 1948 között genocídiumot hajtott végre. Érthetetlen,

hogy a vajdasági haláltáborok még három évvel a II. világháború befejezése után is léteztek. Lesújtó adatok szerint ezekben mintegy 6000 kiskorú gyermeket öltek meg.

A szeghegyi tábor csupán egyike a számtalan veszthelynek, egyúttal örökös szégyene mindazoknak, akik a háborúban aratott győzelmüket a fegyvertelen polgári lakossággal szembeni embertelen bánásmódra használták fel.

Fordította: Mácsai Tibor

Irodalom:

- 1) Liedensweg der Deutschen im kommunistischen Jugoslawien, Band 1-4 München / Sindelfingen, Verlag der Donauschwäbischen Kulturstiftung, 1991-1995
- 2) Ex Pannonia folyóirat, 8. szám, Szabadka 2004, Stevan Mačković: Logor za Nemce u Sekiću (A szeghegyi tábora németek számára), 16-27. oldal
- 3) Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948, Die Station eines Völkermordes, Arbeitskreis Dokumentation, München, 1998
- 4) Genocide of the Ethnic Germans in Yugoslavia 1944-1948, Santa Ana, California, USA, 2001
- 5) Prof. Dr. Dieter Blumenwitz, Rechtsgutachten über die Verbrechen an den Deutschen in Jugoslawien 1944-1948, München, 2002
- 6) Hans Sonnleitner, Donauschwäbische Todesnot unter dem Tito-Stern, München, 1990
- 7) Völkermord der Tito-Partisanen 1944-1948, Dokumentation, Graz, 1993
- 8) Ingomar Senz, Die Donauschwaben, München, 1994
- 9) Josef Volkmar Senz, Geschichte der Donauschwaben von den Anfängen bis zur Gegenwart, Wien-München, 1993.

